

Předkládací zpráva

S účinností od 1. 8. 2013 byl přijat zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), který sjednotil do té doby roztržitou právní úpravu oblasti zacházení s oběťmi trestných činů v trestním řízení i mimo něj, včetně poskytování ochrany, pomoci a podpory těmto obětem. Zákon o obětech trestných činů tak jednak poskytl komplexní úpravu práv těchto obětí, jež v mnohém vyplývají ze směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV (dále také „směrnice“), a dále úpravu poskytování peněžité pomoci obětem trestných činů státem a úpravu vztahů mezi státem a subjekty, které poskytují obětem trestných činů služby odborné pomoci.

Při přípravě zákona o obětech trestných činů bylo tedy do značné míry přihlíženo k minimálním standardům práv obětí a poskytování podpory a ochrany obětem obsaženým v tehdy sjednávané směrnici. Původní návrh směrnice však v procesu přijímání zákona doznal některých dílčích změn, na které již zákon nestihl reflektovat (konečné znění směrnice bylo přijato po dlouhém projednávání 25. 10. 2012, návrh zákona o obětech byl přitom Poslanecké sněmovně předložen vládou již dne 27. 2. 2012). Mimo jiné z tohoto důvodu bylo v rámci implementačních workshopů konaných na půdě Evropské unie následně zjištěno, že provedenou implementaci lze v některých ohledech dále zdokonalit tak, aby jednotlivá ustanovení zákona lépe odpovídala smyslu a účelu směrnice. Snahou zdokonalit implementaci je tak motivován první okruh navrhovaných změn.

Navržené změny dále vycházejí z poznatků praxe jednotlivých subjektů aplikujících zákon (Probační a mediační služba, subjekty poskytující pomoc obětem trestných činů, příslušné útvary Ministerstva spravedlnosti), které byly ministerstvem shromážděny po roce jeho účinnosti. Aby se podařilo najít řešení, které bude nejen odpovídat zájmům obětí, ale rovněž i oprávněným požadavkům orgánů aplikační praxe, byla připravovaná novela ještě před předložením do meziresortního připomínkového řízení s uvedenými subjekty dále konzultována. Snahou předkládané úpravy tak je například odstranit některé negativní dopady podřazení řízení o žádosti o poskytnutí peněžité pomoci režimu správního řádu nebo upravit vedení registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů tak, aby oběti byly samy schopné si rychle a efektivně vyhledat jednotlivé nabízené služby odborné pomoci, a to i v případech, kdy se nacházejí ve stresu nebo pod vlivem jiných nepříznivých okolností vyvolaných trestným činem.

Meziresortní připomínkové řízení proběhlo od 2. 7. 2015 do 31. 7. 2015 a v jeho rámci byly uplatněny zásadní připomínky ze strany Kanceláře veřejné ochránkyně práv, Úřadu vlády ČR – odboru kompatibility, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstva vnitra a Úřadu vlády ČR – ministra pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu. Uplatněné zásadní připomínky se podařilo vypořádat, a to s výjimkou zásadní připomínky Kanceláře veřejné ochránkyně práv týkající se zákonného zakotvení prodloužení doby pro vydání rozhodnutí o žádosti o poskytnutí peněžité pomoci o dobu, která je nutná k obstarání podkladů pro rozhodnutí z trestního spisu [§ 30 odst. 3 písm. b)].

Kancelář veřejné ochránkyně práv v této souvislosti požaduje, aby navrhovaná úprava byla vypuštěna, neboť lhůta 3 měsíců pro vydání rozhodnutí o žádosti o poskytnutí peněžité pomoci by měla být dostatečná i v případech, kdy je trestní spis dočasně nedostupný. KVOP navrhuje vytvoření systému efektivního předávání informací a podkladů (včetně jejich včasného vracení orgánům činným v trestním řízení) tak, aby ministerstvo bylo schopno veškeré potřebné podklady v uvedené lhůtě získat. V opačném případě dle KVOP není dosaženo účelu peněžité pomoci.

Ministerstvo spravedlnosti připomínku neakceptovalo z následujících důvodů:

Z dikce § 32 ZOTČ vyplývá pro orgány činné v trestním řízení toliko povinnost umožnit oprávněné osobě nahlížet do trestních spisů. Pro příslušné pracovníky Ministerstva spravedlnosti však nepřichází v úvahu, aby s ohledem na počet žádostí (řádově cca 500 ročně, přičemž toto číslo se bude zvyšovat) ve všech řízeních o žádosti o poskytnutí peněžité pomoci právo nahlížet do spisu fakticky vykonávali napříč celou Českou republikou v závislosti na tom, kde trestní řízení probíhá. Takové řešení by s sebou neslo nadměrné personální a administrativní náklady a vyvolávalo by pochybnosti o účelném vynakládání veřejných prostředků. Jednoznačně vhodnějším řešením se tak jeví zapůjčování spisů na dálku.

Orgány činné v trestním řízení však namnoze nejsou schopny nebo ochotny trestní spis zapůjčit v zákonné lhůtě, a to právě s odkazem na to, že jsou při výkonu své činnosti povinny postupovat tak, aby nebyl ohrožen zejména účel trestního řízení a objasnění skutečností důležitých pro toto řízení a aby nebyla porušena ochrana utajovaných informací nebo zákonem uložené povinnosti mlčenlivosti. Této povinnosti se přitom nijak nedotýká ani povinnost uložená v § 32 ZOTČ (poskytování součinnosti).

Dočasná nedostupnost trestních spisů může být v praxi způsobena např. tím, že je potřeba ve věci provést některé neodkladné či neopakovatelné úkony, nebo tím, že ve věci probíhá řízení o opravném prostředku. Zde je nutné zdůraznit, že trestní řízení je rovněž vázáno relativně přísnými lhůtami, a to jak ve fázi prověřování, tak ve fázi trestního stíhání. Proto bráno optikou orgánů činných v trestním řízení nepřichází zapůjčení trestního spisu třetí osobě mnohdy vůbec v úvahu po dobu řádově několika týdnů i měsíců.

S ohledem na výše uvedené skutečnosti, jakož i s ohledem na množství žádostí a rozsah zkoumaných skutečností a zajišťovaných podkladů, se lhůta 3 měsíců pro rozhodnutí jeví jako objektivně nedosažitelná. V této souvislosti je třeba zdůraznit, že navrhovanou úpravou má být reagováno na faktické možnosti ministerstva při vyřizování podaných žádostí tak, aby při této činnosti nedocházelo z pohledu § 13 zákona č. 82/1998 Sb. k nesprávnému úřednímu postupu, a nikoliv legalizace domnělého liknavého postupu ministerstva. Proto i v případě, že by navrhovaná úprava byla z návrhu novely vypuštěna, nijak by to nepřispělo k rychlejšímu vyřizování žádostí – okolnosti, které v některých případech i v dnešní době vyřízení žádosti v zákonné lhůtě brání, jsou objektivní povahy a nezávisí na vůli ministerstva.